

פרשת האזינו תשפ"ז. גליון מס' 125

חומש רס"י משולב

פרשת האזינו, דברים לב (א - נב), נ"ב פסוקים

פרק לב

(א) האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרתי:

האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישראל ותהיו אתם עדים בדבר, שכן אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ. ולמה העיד בהם שמים וארץ, אמר משה - אני בשר ודם, למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי בא ומכחישם, לפיכך העיד בהם שמים וארץ, עדים שהן קיימים לעולם. ועוד, שאם יזכו יבואו העדים ויתנו שכרם, הגפן תתן פריה, והארץ תתן יבולה, והשמים יתנו טלם. ואם יתחייבו, תהיה בהם יד העדים תחילה, (לעיל יא, יז) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה, ואחר כך ואבדתם מהרה, על ידי האומות:

(ב) יעררף כמטר לקחי - זו היא העדות שתעידו שאני אומר בפניכם, תורה נתתי לישראל שהיא חיים לעולם כמטר זה שהוא חיים לעולם, כאשר יערפו השמים טל ומטר. יעררוף. לשון נטיפה, וכן (לקמן ג, כח) יערפו טל, (תהלים סה, יב) יערפון דשן, תגל כטל אמרת, חזק כטל. שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש שהן עצבים, כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין.

בשעירים עלי-שן, כשעירים. לשון (תהלים קמח, ח) רוח סערה, כתרגומו כרוח מטרא. מה הרוחות הללו מחזיקים את העשבים ומגדלים אותם, אף דברי תורה מחזיקין את לומדיהן ומגדלין אותם. נשא. אדברי"ץ [צמחיה] עטיפת הארץ מכוסה בירק, וכרביבים טיפי מטר. ונראה לי על שם שורה כחץ נקרא רביב, כמה דאית אמר (בראשית כא, כ) רובה קשת עלי-עשב. קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב: **

(ג) כי שם יקוק אקרא הבן גדל לאלהינו: כי שם ה' חקלא. הרי כי משמש בלשון כאשר, כמו (ויקרא כג, י) כי תבואו אל הארץ, כשאקרא ואזכיר שם ה', אתם הבו גודל לאלהינו וברכו שמו. מכאן אמרו שעוין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש:

(ד) הצור תמים פעלו אף על פי שהוא חזק, כשמביא פורענות על עוברי רצונו, לא בשטף הוא מביא, כי אם בדיון כי תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט, אל אמונה לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא. ואף על פי שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו, ואין עול אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעולם הזה, צדיק וישר הוא. הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם. צדיק מפי הבריות, וישר הוא וראוי להצדיקו:

(ה) שחת לו לא בניו מומם,

שחת לו וגו'. כתרגומו חבילו להון ולא ליה. בניו מומם. בניו היו והשחתה שהשחיתו היא מומם. בניו מומם. מומם של בניו היה ולא מומם, דור עקש עקום ומעוקל, כמו (מיכה ג, ט) ואת כל הישרה יעקשו, ובלשון משנה חולדה ששיניה עקומות ועקושות ופתלתל. אנטרטיילי"ש

[פתלתל] כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל מן התיבות הכפולות, כמו ירקרק, אדמדם (ויקרא יג, מט), סחרחר (תהלים לח, יא), סגלגל (מלכים א' ז, כג):

(ו) היליקוק תגמלוזאת לשון תימה, וכי לפניו אתם מעציבין, שיש בידו ליפרע מכם ושהטיב לכם בכל הטובות, עם נבל ששכחו את העשוי להם ולא חכם להבין את הנולדות שיש בידו להטיב ולהרע, הלא הוא אביד קנף שקנאך, שקננך בקן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנך בכל מיני תקנה, הוא עשך אומה באומות ויכננך. אחרי כן בכל מיני בסיס וכן. מכם כהנים מכם נביאים ומכם מלכים, כך שהכל תלוי בו:

*

שני

(ז) זכר ימות עולם מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו בינו שנות דר-דור דור אנוש שהציץ עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפם. דבר אחר - לא נתתם לבבכם על שעבר, בינו שנות דור ודור להכיר להבא שיש בידו להטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא. שאל אביד אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר באלהיו (מלכים ב' ב, יב) אבי אבי רכב ישראל ויגדך, וקניד אלו החכמים ויאמרו לך. הראשונות:

(ח) בהנחל עליון גולם כשהנחיל הקדוש ברוך הוא למכעיסיו את חלק נחלתו, הציפן ושטפם בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן, אלא יצב גבולות עמים, קיימם ולא אבדם, למספר בני ישראל. בשביל מספר בני ישראל שעתידיים לצאת מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים שבעים לשון:

(ט) כי חלק יקוק עמו יעקב חבל נחלתו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבשו ביניהם ועתיד לצאת. ומי הוא חלקו, עמו. ומי הוא עמו, יעקב חבל נחלתו, והוא השלישי באבות, המשולש בשלש זכיות, זכות אבי אביו וזכות אביו וזכותו, הרי שלשה, כחבל הזה שהוא עשוי בשלשה גדילים. והוא ובניו היו לו נחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יצחק:

(י) ומצאהו בארץ מדבר אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר (לקמן לג, ב) וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן, ובתהו ילל ישמן ארץ ציה ושממה, מקום יללת תנינים ובנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נצא למדברות מקום ציה ושממון, כענין שנאמר (ירמיה ב, ב) לכתך אחרי במדבר, יסבבהו שם סבבם והקיפם בעננים וסבבם בדגלים לארבע רוחות וסבבן בתחתית ההר, שכפהו עליהם כגיגית, יבונהו שם בתורה ובניה, יצרנהו מנחש שרף ועקרב ומן האומות באישון עינו. הוא השחור שבעין, שהמאור יוצא הימנו. ואונקלוס תרגם ימצאהו - יספיקהו כל צרכו במדבר, כמו (במדבר יא,

עקב סדר הרש"י בפסוק זה (תחילה מדבר על התקופות בימי עמי" שנתברכו בשפע המזכר, ואח"כ חוזר לתחילת הפסוק לבאר את המילים). הפסוק מובא שוב עם המשך דברי רש"י.

(יד) **חַמַּת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן** (יד) **חַמַּת בָּקָר** הוא שומן הנקלט מעל גבי החלב ו**חֵלֶב צֹאן** חלב של צאן, וכשהוא דבוק נקוד חלב, כמו (שמות כג, יט) **בְּחֵלֶב אֱמֻרָה עֵסֶחֶלֶב בָּרִים** כבשים ו**אֵילִים** כמשמעו **בְּגִיבֵשׁן** שמנים היו ו**עֵתוּדִים** **עֵסֶחֶלֶב בְּלִיֹּת חֲטָה** חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא, ו**דָּם עֵגֶב** היה שותה יין טוב וטעם יין חשוב **תִּשְׁתַּחֲמָר**. יין בלשון ארמי. **חמל**. אין זה שם דבר, אלא לשון משובח בטעם וינ"ש בלע"ז [יין טוב]. ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס אשרינון על תוקפי ארעא וגו':

(להלן התרגום אונקלוס - יג) **אַשְׁרֵנוּן** על **תִּקְפִי אֲרַעָא** ו**אֲוֹקְלוּן** **בְּזַת** סְנֵאִיהוּן ו**יֵהֵב** לְהוֹן **בְּזַת** שְׁלִיטִי קְרִיֹן ו**נִקְסִי** יִתְגִי בְּרִיֹן **תִּקְפִיֹן** (יד) **יֵהֵב** לְהוֹן **בְּזַת** מְלִיטִיהוּן ו**שְׁלִיטִיהוּן** עִם עוֹתֵר רִבְרִיֹהוּן ו**תִּקְפִיֹהוּן** עִמָּא דְאַרְעָהוּן ו**אֲחִסְנִתְהוּן** עִם **בְּזַת** חִלְיִהוּן ו**מִשְׁרִיתְהוּן** ו**דָּם** גְּבִרְיִהוּן יִתְשַׁד בְּמִיָּא.

(טו) **וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְלַע שְׂמִנָת עֲבִית** לשון עובי **בְּשִׁית** כמו כסית, לשון (איוב טו, כז) כי כסה פניו בחלבו, כאדם ששמן מופנים וכסלו נכלים מבחוץ, וכן הוא אומר (שם) ויעש פימה עלי כסל. **כְּשִׁית**. יש לשון קל בלשון כסוי, כמו (משלי יב, טז) וכוסה קלון ערום. ואם כתב כשית דגוש היה נשמע כסית את אחרים, כמו (איוב טו, כז) כי כסה פניו, ו**יִשְׁטֹשׂ אֱלֹהִים עֲשָׂהוּ וַיִּנְבֹּל צוּר יִשְׁעָתוֹ**. גנהו וביזהו, כמו שנאמר (יחזקאל ח, טז) אחוריהם אל היכל ה' וגו', אין לך נבול גדול מזה:

(טז) **יִקְנֶאֱהוּ** הבעירו חמתו וקנאתו **בְּזֵרִים בְּתוֹעֵבָה** במעשים תעובים, כגון משכב זכור וכשפים, שנאמר בהם תועבה יִכְעִיֶּסֶהוּ:

(יז) **יִזְבְּחוּ לִשְׂדִים** לֹא אֱלֹהִים כתרגומו דלית בהון צורך, אילו היה בהם צורך לא היתה קנאה כפולה כמו עכשיו אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּ **חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ** אפילו האומות לא היו רגילים בהם, גוי שהיה רואה אותם, היה אומר זה צלם יהודי **לֹא שְׁעָרִים אֲבֹתֵיכֶם**. לא יראו מהם, לא עמדה שערותם מפניהם. דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש בספרי. ויש לפרש עוד שערות לשון (ישעיה יג, כא) ושעירים ירקדו שם, שעירים הם שדים, לא עשו אבותיכם שעירים הללו:

(יח) צוּר יִלְדֵךְ תִּשְׁתִּי תִשְׁכַּח. ורבותינו דרשו, כשבא להיטיב לכם אתם מכעיסין לפניו ומתישים כחו מלהיטיב לכם, ו**תִּשְׁכַּח אֵל מִחֲלָלָה**. מוציאך מרחם, לשון (תהלים כט, ט) יחולל אילות, (שם מח, ז) חיל כיולדה:

*

רביעי

(יט) **וַיֵּדָא יִקְוָק וַיִּנְאֵץ מִכָּעַס בְּגִי וּבְנִתָיו**:

(כ) ו**יֵאמָר אֶסְתִּירָה פְּנֵי מַהִם אֲרָאָה מָה אַחֲרֵיתָם** מה תעלה בהם בסופם **כִּי דוֹר תִּהְיֶפֶת הָמָּה** מהפכין רצוני לנעם, **בְּנִים לֹא־אֲמַן בָּם**. אין גדולי נָכָרִים בהם, כי הוריתם דרך טובה וסרו ממנה.

אמון. לשון (אסתר ב, ז) ויהי אומן, נוריתור"ה בלע"ז [חינוך]. דבר אחר אמון לשון אמונה, כתרגומו (בְּנֵי דְלִית בְּהוֹן הִימְנוּ). אמרו בסיני (שמות כד, ז) נעשה ונשמע, ובשעה קלה בטלו הבטחתם ועשו העל:

(כב) ומצא להם, (יהושע יז, טז) לא ימצא לנו ההר. **יִסְכַּנְהוּ**. אשרינון סחור סחור לשכיניתה, אוהל מועד באמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות:

(יא) **כְּנִשָּׁר יַעֲיֵר קָנָו** נהגם ברחמים ובחמלה כנשר הזה רחמני על בניו ואינו נכנס לקנו פתאום עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן בין שוכה לחברתה, כדי שיעורו בניו, ויהא בהם כח לקבלו. **יעיר קנו**. יעורר בניו, **עַל־גּוֹזְלָיו יִרְחָף** - אינו מכביד עצמו עליהם אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקדוש ברוך הוא (איוב לז, כג) 'שדי לא מצאנוהו שְׂגִי' כח', כשבא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר (לקמן לג, ב) ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבות קודש, (חבקוק ג, ג) 'אלוה מתימן יבוא' זו רוח רביעית, **יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֶהוּ וְיִשְׁאָהוּ עַל־אֲבָרְתוֹ**:

יִפְרוֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֶהוּ. כשבא ליטול ממקום למקום אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס בבני, אף הקדוש ברוך הוא (שמות יט, ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים, כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום על הים היו זורקים בהם חצים ואבני בליסטראות, מיד (שם יד, יט - כ) ויסע מלאך האלהים וגו' ויבא בין מחנה מצרים וגו':

(יב) **יִקְוָק בָּדַד יִנְחֶנּוּ** נהגם במדבר בטח ובדד **וְאֵין עֲמוֹ אֵל נָכָר**. לא היה כח באחד מכל אלהי הגוים להראות כחו ולהלחם עמהם. ורבותינו דרשוהו על העתיד, וכן תרגם אונקלוס. (י) **בְּלַחֲדוֹהִי עֲתִיד לִאֲשְׁרִייתָהוּן** בְּעֵלְמָא דְהוּא עֲתִיד לִאֲתִתְדָתָא וְלֹא יִתְנִים קְדָמָהּ פְּלַחֹן שְׁעָנוּן. ואני אומר - דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ ותהא השירה להם לעד שסופן לבגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם, לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן. וכל הענין מוסב על (לעיל פס' ז) זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

*

שלישי

(יג) **יִרְכַּבְהוּ עַל־בְּמוֹתֵי בְּמֹתֵי אֲרָץ** - כל המקרא כתרגומו. (אֲשְׁרֵנוּן) על **תִּקְפִי אֲרַעָא** ו**אֲוֹקְלוּן** **בְּזַת** סְנֵאִיהוּן ו**יֵהֵב** לְהוֹן **בְּזַת** שְׁלִיטִי קְרִיֹן ו**נִקְסִי** יִתְגִי בְּרִיֹן **תִּקְפִיֹן**. **יִרְכַּבְהוּ** וגו'. על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות. **בְּמוֹתֵי אֲרָץ**. לשון גובה. ו**יִאֲכַל תְּנוּבָת שָׂדֵי** - אלה פירות ארץ ישראל שקלים לנוב ולהתבשל מכל פירות הארצות. **שָׂדֵי**. לשון שדה.

וַיִּנְקְהוּ דְבִשׁ מִסֹּלֶע מעשה באחד שאמר לבנו בסיכני הבא לי קציעות מן החבית, הלך ומצא הדבש צף על פיה. אמר לו זו של דבש הוא. אמר לו השקע ידך לתוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה, ו**שְׁמֹן מִחֲלָמִישׁ צוּר**. אלו זיתים של גוש חלב. **חֲלָמִישׁ** כור. תקפו וחזקו של סלע. כשאינו דבוק לתיבה שלאחריו נקוד חֲלָמִישׁ (תהלים קיד, ח), וכשהוא דבוק נקוד חֲלָמִישׁ**:

(יד) **חַמַּת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן** זה היה בימי שלמה, שנאמר (מלכים א' ה, ג) עשרה בקר בריאים ועשרים בקר רעי ומאה צאן, **עֵסֶחֶלֶב בָּרִים** זה היה בימי עשרת השבטים, שנאמר (עמוס ו, ד) ואוכלים כרים מצאן ו**אֵילִים בְּגִיבֵשׁן וְעֵתוּדִים עֵסֶחֶלֶב בְּלִיֹּת חֲטָה** זה היה בימי שלמה, שנאמר (מלכים א' ה, ב) ויהי לחם שלמה וגו' (לְיוֹס אֶחָד שְׁלֹשִׁים כֹּר סֶלֶת וְשְׁשִׁים כֹּר קֶמֶחַ), ו**דָּם־עֵגֶב תִּשְׁתַּחֲמָר**. בימי עשרת השבטים, (עמוס ו, ו) השותים במזרקי יין.

(כח) כִּי־גִּיּוֹ אֶבְדָּ עֲצוֹת הָמָּה וְאִין בָּהֶם תִּבְנוּנָה. שאילו היו חכמים ישכילו זאת, איכה ירדוף וגו':

*

חמישי

(כט) לֹא חֲכָמוֹ יִשְׁכְּלוּ זֹאת יִבְיִנוּ לְאַחֲרֵיתָם. יתנו לב להתבונן לסוף פורענותם של ישראל:

(ל) אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף, איכה ירדוף אחד. ממנו אלף מישראל וְשָׁנִים יִנָּסוּ רַבָּה אֶם־לֹא כִּי־צוּרִים מְכָרִים וִיקוֹק הַסְּגִירִים. מכרם ומסרם בידנו. דילבר"ר בלע"ז [להסגיר]:

(לא) כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרִים כל זה היה להם לאויבים להבין, שהשם הסגירם ולא להם ולאליהם הנצחון, שהרי עד הנה לא יכלו כלום אלהיהם כנגד צורנו, כי לא כסלענו סלעם. כל צור שבמקרא לשון סלע, וְאִיבֵינוּ פְּלִילִים. ועכשיו אויבינו שופטים אותנו, הרי שצורנו מכרנו להם:

(לב) כִּי־מִגְפָּן סֶדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדָּמֹת עֲמָרָה, כי מגפן סדום גפנם. מוסב למעלה. אמרתי בלבי אפאיהם ואשבית זכרם, לפי שמעשיהם מעשה סדום ועמורה. שְׁדָמוֹת. שדה תבואה, כמו (חבקוק ג, יז) ושדמות לא עשה אוכל, (מלכים ב' כג, ד) בשדמות קדרון, עֲנַבְמֹ עֲנַב־יְרוּשָׁה עשב מר אֲשֶׁבֶלֶת מְרֹדֶת לְמוֹ. משקה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם. וכן תרגם אונקלוס ותושלמת עובדיהו כמרורותהו:

(לג) חֲמַת תִּנְיָנִים יִיגָם כְּתֵרֹמוֹ 'הא כמרת תניניא כס פורענותהו', הנה כמרירות נחשים כוס משתה פורענותם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֶבְזָר: וּלְאֵשׁ פְּתָנִים, כוסם, שהוא אכזר לנשוך. אויב אכזרי יבא ויפרע מהם:

(לד) הֲלֹא־הוּא כְּמֹס עֲמָדִי כְּתֵרֹמוֹ (הלא כל עֲבָדֵיהוֹן גִּלְוֹ קֶצְמִי), כסבורים הם ששכחתי מעשיהם, כולם גנוזים ושמורים לפני. הלא הוא. פרי גפנם ותבואת שדמותם כמֹס עמדי חֲתָנוֹם בְּאֶצְרָתִי:

(לה) לִי נָקָם וְשָׁלָם עִמִּי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם שם דבר, כמו ושלום, והיא מגזרת וְהִדְבֵּר אִין בהם (ירמיה ה, יג), כמו והדבור. ואימתי אשלם להם - לְעֵת תִּמוּט רִגְלָם כשתתום זכות אבותם שהן סמוכין עליו, כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם משארצה להביא עליהם יום אידם, קרוב ומזומן לפני להביא על ידי שלוחים הרבה וְחָשׁ עֲתִידָת לְמוֹ. ומהר יבואו העתידות להם.

וְחָשׁ. כמו (ישעיה ה, יט) ימהר יחיש. עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתבוא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש. מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיבואו עליהם ככלות הפורענות ככל אשר אמר למעלה (לעיל ל, א - ג) והיה כי יבואו עליך וגו' הברכה והקללה וגו' ושב ה' אליהך את שבותך וגו':

(לו) כִּי־יִדְּיוּ יָקוֹק עֲמֹו וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנַחֵם,

כִּי יִדְּיוּ ה' עמו. כשישפוט אותן ביסורין הללו האמורים עליהם, כמו (איוב לו, לא) כי בם ידיו עמים - ייסר עמים. 'כי' זה אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחילת דבור, כמו (ויקרא כה, ב) כי תבואו אל הארץ, כשיבואו עליהם משפטים הללו ויתנחם הקדוש ברוך הוא על עבדיו לשוב ולרחם עליהם. יתנחם. לשון הפך המחשבה להיטיב או להרע,

(כא) הֵם קִנְאוּנִי הִבְעִירוּ חֲמָתִי בְּלֹא־אֵל בדבר שאינו אלוה בעֲסוּנִי בְּהַבְלִיהֶם וְאִנִּי אֶקְנִיאֶם בְּלֹא־עָם באומה שאין לה שם, שנאמר (ישעיה כג, יג) הן ארץ כשדים זה העם לא היה, ובעשו הוא אומר (עובדיה א, ב) בזוי אתה מאד בְּגִי נָבֵל אֲבַעִיסֶם. אלו המינים, וכן הוא אומר (תהלים יד, א) אמר נבל בלבו אין אלהים:

(כב) כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בערה באֵפי וְתִקַּד עַד־שָׁאוֹל תַּחְתֵּיתָ, ותיקד. בכם עד היסוד, וְתֹאכַל אֶרֶץ וִיבֹלָה אֶרְצְכֶם ויבולה ותלהט מוֹסְרֵי הָרִים. ירושלים המיוסדת על ההרים, שנאמר (תהלים קכה, ב) ירושלים הרים סביב לה:

(כג) אִסְפָּה עֲלִימוֹ רַעוֹת אחביר רעה על רעה, לשון (ישעיה כט, א) ספו שנה על שנה, (לעיל כט, יח) ספות הרווה, (ירמיה ז, כא) עולותיכם ספו על זבחיכם. דבר אחר אספה - אכלה, כמו (בראשית יט, טו) פן תספה, חֲצִי אֶכְלֶה־בָּם. כל חצי אשלים בהם. וקללה זו לפי הפורענות לברכה היא, חֲצִי כִלִּים וְהֵם אִינֵם כִלִּים:

(כד) מִזֵּי רָעַב - אונקלוס תרגם נפחתי כפן, ואין לי עד מוכיח עליו. ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על בשרו. מִזֵּי. לשון ארמי שער מזיא, דהוה מהפך במזיא, וְלַחֲמִי רִשְׁף־הַשָּׁדִים נלחמו בהם, שנאמר (איוב ה, ז) ובני רשף יגיביו עוף, והם שדים, וְקִטְבֵּי מְרִירֵי וכריתות שד ששמו מרירי. קִטְבֵּי. כריתה, כמו (הושע יג, יד) אהי קטבר שָׁאוֹל, וְשִׁוְי־בְּהֵמֹתֵי אֲשֶׁלְדָּבָם - מעשה היה והיו הרחלים נושכין וממיתין, עַד־חֲמַת וְחֲלִי עֶפֶר. ארס נחשים המהלכים על גחונם על העפר, כמים הזוחלים על הארץ. זחילה לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפּשֵׁף על העפר והולך:

(כה) מַחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב מחוץ לעיר תשכלם חרב גייסות וּמַחְדָּרִים אִימָה גִּסְבָּחוֹר גִּסְבָּתוּלָה יוֹנֵק עֵסֶאִישׁ שִׁיכָה:

ומחללים אימה. כשבורח ונמלט מן החרב, חדרי לבבו נקופים עליו מחמת אימה והוא מת והולך בה. דבר אחר ומחדרים אימה, שבבית תהיה אימת דבר, כמו שנאמר (ירמיה ט, כ) כי עלה מוות בחלוניו, וכן תרגם אונקלוס.

דבר אחר מחוץ תשכל חרב על מה שעשו בחוצות, שנאמר (ירמיה יא, יג) ומספר חצות וְיִשְׁלַם שְׁמָתָם מִזְבָּחוֹת לְבָשֶׁת. ומחללים אימה. על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר (יחזקאל ח, יב) אשר זקני בית ישראל עושים בחושך איש בחדרי משכיתו:

(כו) אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבִּיתָהּ מֵאֲנֹשׁ וְזָכָרם:

אמרתי אפאיהם. אמרתי בלבי אפאה אותם. ויש לפרש אפאיהם - אשיתם פאה להשליכם מעלי הפקר. ודוגמתו מצינו בעזרא (נחמיה ט כב) ותתן להם ממלכות ועממים ותחלקם לפאה, להפקר, וכן חברו מנחם. ויש פותרים אותו כתרגומו - יחול רוגזי עליהן. ולא יתכן, שאם כן היה לו לכתוב אפאיהם, אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו (ישעיה מה, ה) אאזרך, (איוב טז, ה) אאמיצכם במו פי, והא' התיכונה אינה ראויה בו כלל. ואונקלוס תרגם אחר לשון הבריתא השנויה בספרי החולקת תיבה זו לשלש תיבות, אמרתי אף אי הם, אמרתי באפי אתנם כאילו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם איה הם:

(כז) לִוְלִי בָּעֵס אוֹיֵב אֲגֹוֹר פְּדִינְכֶרוּ צָרִימוֹ - אם לא שכעס האויב כנוס עליהם להשחית, ואם יוכל להם וישחיתם יתלה הגדולה בו ובאלהיו ולא יתלה הגדולה בי, וזהו שנאמר פן ינכרו צרימו, ינכרו הדבר לתלות גבורתי בנכרי, שאין הגדולה שלו פְּדִינְאֲמָרוּ יִדְּנוּ רָמָה וְלֹא יָקוֹק פָּעַל בְּלִי־זֹאת. כי אותו גוי אובד עצות המה:

כִּי יֵרָאֶה כִּי-אֵזֶלֶת יָד וְאִפֹּס עֲצוּר וְעִזּוּב:

כי יראה כי אזלת יד. כשיראה כי יד האויב הולכת וחוזקת מאד עליהם ואפס בהם עצור ועזוב.

עזור. נושע על ידי עוצר ומושל שיעצור בהם.

עזוב. על ידי עוזב. עוצר הוא המושל העוצר בעם שלא ילכו מפוזרים בצאתם לצבא על האויב, בלשון לע"ז מיינטינדר [שליט]. עוצר הוא הנושע במעצור המושל. עזוב - מחזק, כמו (נחמיה ג, ח) ויעזבו (את) ירושלים עד החומה, (ירמיה מט, כה) איך לא עוזבה עיר תהלה. עוצר מיינטינדר [נשלט]. עזוב אינפורצדור [מבוצר].

(לו) וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם אֵי אֱלֹהֵינוּ עֲבוּדָה זָרָה שֶׁעֲבָדוּ צוּר חֲסִידוֹ בּוֹ. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והצינה, כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה:

(לח) אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵינוּ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ, יֵין נְסִיכָם הִיוּ אוֹתָן אֱלֹהִים אוֹכִלִים, שֶׁהִיוּ מְקַרְבִּין לִפְנֵיהֶם, וְשׁוֹתִין יֵין נְסִיכָם, יִקְמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה. אותו הצור יהי לכם מחסה ומסתור:

(לט) רְאוּן עֲתֵדָה הִבִּינוּ מִן הַפּוֹרְעָנוֹת שֶׁהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם וְאִין לָכֵם מוֹשִׁיעַ, וּמִן הַתְּשׁוּעָה שֶׁאֲשִׁיעֲכֶם וְאִין מוֹחֵה בִּידֵי כִי אֲנִי אֲנִי הוּא אֲנִי לְהַשְׁפִּיל וְאִין לְהָרִים וְאִין אֱלֹהִים עֹמְדֵי עוֹמֵד כְּנֶגְדִי לִמְחֹת. עֹמְדֵי דוֹגְמָתִי וְכֹמוֹנֵי אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרָפָא וְאִין מִדֵּי מִצִּיל. הַפּוֹשְׁעִים בִּי:

*

ששי

(מ) כִּי-אֵשָׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי כִי בַחֲרוֹן אַפִּי אֲשֵׁא יְדִי אֶל עַצְמִי בִשְׁבוּעָה וְאָמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְשׁוֹן שְׁבוּעָה הוּא, אֲנִי נִשְׁבַּע חֵי אֲנֹכִי לְעָלָם:

(מא) אֶס-שְׁנוֹתַי בִּרְק חֲרָבִי אִם אֲשַׁנֵּן אֶת הַלֵּב חֲרָבִי, כִּמוּ (יִחְזַקְאֵל כֹּא, טו) 'לִמְעַן הִיֹּת לֵה בִרְק', שֶׁפִּלְנְדוּר [ברק] וְתִאֲחֹז בְּמִשְׁפַּט יָדִי לְהַנִּיחַ מִדַּת רַחֲמִים בְּאֵיבִי שֶׁהֲרַעוּ לָכֵם, 'אֲשֶׁר אֲנִי קִצַּפְתִּי מֵעַט וְהִמָּה עֲזָרוּ לְרַעֲהָ' (זכריה א, טו). דבר אחר ותאחז ידי את מדת המשפט להחזיק בה ולנקום נקם, אֲשִׁיב נֶקֶם לְצַדִּיק וְלִמְשַׁנְאֵי אֱשֶׁלָם:

אֲשִׁיב נֶקֶם וְגו'. למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז במשפט ידי, לא כמדת בשר ודם מדת הקדוש ברוך הוא, מדת בשר ודם זורק חץ ואינו יכול להשיבו, והקב"ה זורק חציו ויש בידו להשיבם, כאילו אוחז בידו, שהרי ברק הוא חצו, ונאמר כאן ברק חרבי ותאחז במשפט ידי, והמשפט הזה לשון פורענות הוא, בלע"ז יושטיצי"א [עונש]:

(מב) אֲשַׁקִּיר חֲצִי מַדָּם הָאוֹיֵב וְחֲרָבִי תֹאכַל בְּשָׂר בְּשֶׁר מַדָּם חָלָל וְשִׁבְיָהּ זֹאת תִּהְיֶה לָהֶם מַעֲוֹן דָּם חֲלָלִי יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְיָהּ שֶׁשָּׁבוּ מֵהֶם מֶרֶאֶשׁ פְּרַעֲוֹת אֲנִיב. מפשע תחילת פרצות האויב, כי כשהקב"ה נפרע מן האומות פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם מראשית פרצה שפרצו בישראל:

(מג) הֲרַגְנוּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ לְאוֹתוֹ הַזֶּמֶן יִשְׁבָּחוּ הָאוֹמוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, רָאוּ מָה שִׁבַּחַהּ שֶׁל אֹמֶה זֶה שֶׁדִּבְקוּ בַּהֲקֵב"ה בְּכָל הַתְּלָאוֹת שֶׁעֲבָרוּ עֲלֵיהֶם וְלֹא עֲזָבוּהוּ, יוֹדְעִים הֵיוּ בְּטוֹבוֹ וּבִשְׁבָּחוֹ, כִּי דַם-עֲבָדָיו יִקָּוֶם שְׁפִיכוֹת דְּמֵיהֶם, כִּמְשַׁמְעוּ וְנֶקֶם יִשָּׁב לְצַדִּיק עַל הַגָּזֵל וְעַל הַחֲמָס, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר (יואל ד, יט) מִצָּרִים לְשִׁמָּה תִּהְיֶה וְאִדּוֹם לְמַדְבָּר שִׁמָּמָה תִּהְיֶה מִחֲמַס בְּנֵי יִהוּדָה,

ואומר (עובדיה א, י) מחמס אחיר יעקב וגו' (תקס"ד) בגושה ונכרף לעולס) וכפר אדמתו עמו: פ

וכפר אדמתו עמו. ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם ושעשה להם האויב.

וכפר. לשון רצוי ופיוס, כמו (בראשית לב, כא) אכפרה פניו - אנחינה לרוגזה.

וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו - עמו. כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר (תהלים פה, ב) 'רצית ה' ארצך', במה רצית ארצך, 'שבת שבות יעקב'.

**

כעת מביא רש"י פירוש נוסף מהספרי הנוגע לפסוקים כו - מא. להקל על ההבנה, צוטטו שוב פסוקים אלו, ובתוכם (החל מפס' לב) שולבו דברי הרש"י.

(כו) אֲמַרְתִּי אֶפְאִיקֵם אֲשֶׁבִּיתָהּ מֵאֲנֹשׁ זָכָרָם: (כו) לִזְלִי כְּעַס אוֹיֵב אֲגֹדֶר פְּרִינְכֶרֶוּ צִרֵּימוּ פְּרִיאֲמָרוּ יָדְנוּ רָמָה וְלֹא יִקְוֶה פֶּעַל כְּלִזְאָתָם: (כח) כִּרְגִזִּי אֲבָד עֲצוֹת הָמָה וְאִין בָּהֶם תִּבְּוֶנָה: (כט) לִי חֲכָמוּ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם: (ל) אֵיכָה יִדְרֹף אֲחָד אֶלֶף וְשָׁנִים יִנְסוּ רֶבֶבָה אֲסִילָא כִּרְצוֹנָם מִכְּרָם וִיקְוֶה הַסִּגְרָם: (לא) כִּי לֹא כְּצוֹרְנוּ צוֹרָם וְאִין בִּינוּ פְּלִילִים:

בפנים אחרים היא נדרשת בספרי, ונחלקו בה רבי יהודה ורבי נחמיה. רבי יהודה דורש כולה כנגד ישראל, ורבי נחמיה דורש כולה כנגד האומות. רבי יהודה דורשה כלפי ישראל - אמרתי אפאיהם - כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת.

כי גוי אובד עצות המה - אבדו תורתי שהיא להם עצה נכונה. ואין בהם תבונה - להתבונן איכה ירדוף אחד מן האומות אלף מהם אם לא כי צורם מכרם, כי לא כצורנו צורם, הכל כמו שפירשתי עד תכליתו. ורבי נחמיה דורשה כלפי האומות - כי גוי אובד עצות המה, כמו שפירשתי תחילה עד ואויבינו פלילים.

(לב) כִּי-מִגְפֹן סֶדֶם גִּפְנִים שֶׁל אוֹמוֹת וּמִשְׁדָּמָת עֲמֹרָה וְגו'. ולא ישימו לבם לתלות הגדולה בִּי עֲנִבְמוּ עֲנִיבֵי-יָדוֹשׁ אֲשֶׁבִּילָת מְרִדָת לָמוּ. עֲנִיבְמוּ עֲנִיבֵי כּוֹס. הוא שאמר לולי כעס אויב אגור על ישראל להרעילם ולהמרימם, לפיכך אשכלות מרורות למו, להלעיט אותם על מה שעשו לבני:

(לג) חֲמַת תִּנְיָנִים יִינָם מוֹכֵן לְהַשְׁקוֹתָם עַל מָה שֶׁעוֹשִׂין לָהֶם וְרָאִשׁ פְּתָנִים אֲכֹר:

(לד) הֲלֹא-הוּא כָּמֶם עֹמְדֵי אוֹתוֹ הַכּוֹס, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים עה, ט) כִּי כוֹס בִּיד ה' וגו' חֲתוּם בְּאֲזִרָתִי:

(לה) לִי נֶקֶם וְשָׁלֵם לַעֲת תִּמְוֹט רִגְלָם כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו, ו) תִּרְמַסְנָה רַגַל כִּי קָרוֹב יוֹם אֵיִם וְחָשׁ עֲתֵדָת לָמוּ:

(לו) כִּי-יָדִין יִקְוֶה עִמּוֹ וְעַל-עֲבָדָיו יִתְנַחֵם כִּי יֵרָאֶה כִּי-אֵזֶלֶת יָד וְאִפֹּס עֲצוּר וְעִזּוּב: כִּי יָדִין ה' עֲמוֹ. בלשון זה משמש כי ידִין בלשון 'דהא', ואין ידִין לשון יסורין, אלא כמו כי יריב את ריבם מיד עושקיהם, כי יראה כי אזלת יד וגו'.

(לז) וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵינוּ צוּר חֲסִידוֹ בּוֹ. האויב יאמר אי אלהינו של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגדר את הפרכת, כענין שנאמר (מיכה ז, י) וְתָרָא אוֹיְבֵיתִי וְתִכְסָּה בּוֹשָׁה הָאוֹמֶרָה אֵלֵי אוֹיֵה ה' אֱלֹהֵיךְ:

(לח) אֲשֶׁר חָלַב וּבָחִימוֹ יֵאָכְלוּ יִשְׁתֶּי, יֵין נְסִיכָם יִקְוֹמוּ וַיַּעֲזְרוּכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם
סִתְרָה:

(לט) רְאוּן עֵתָהּ כִּי אֲנִי אֵלֵּי הָאֵין אֱלֹהִים עֲמָדִי אֲנִי אֲמִית וְאֶחָדָה מְחַצֵּתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא, רְאוּ עֵתָהּ כִּי אֲנִי חַי וְגו'. אז יגלה הקדוש ברוך הוא ישועתו ויאמר 'ראו עתה כי אני אני הוא', מאתי באת עליהם הרעה ומאתי תבוא עליהם הטובה, וְאֵין מִדֵּי מִצִּיל. מי שיציל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם:

(מ) כִּי־אִשָּׁא אֶל־שָׁמַיִם יָדַי וְאַמְרָתִי חַי אֲנֹכִי לְעֹלָם:

כי אִשָּׁא אֶל צְמִים יִלְדֵי. כמו כי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כתרגומו (אֶרֶץ אֶתְקַנִּית בְּצִמְיָא בֵּית שְׁכִנְתִּי). אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל שכן שגבור למעלה וחלש למטה.

ילי. מקום שכיתי' כמו (במדבר ב' יז) איש על ידו. והיה בידי להפרע מכם, אבל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממחר לפרוע, לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת בידי להפרע מן המתים ומן החיים. מלך בשר ודם שהוא הולך למות, ממחר נקמתו להפרע בחייו, כי שמא ימות הוא או אויבו ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו, אבל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם, אפרע במוותם:

(מא) אִם־שְׁנוּתִי בָּרַק חֲרָבִי וְתִאֲחָז בְּמִשְׁפַּט יְדֵי אֲשִׁיב נֶקֶם לְצָרִי
וְלִמְשַׁנְאֵי אִשְׁלָם: אִם שְׁנוּתִי בָּרַק חֲרָבִי. הרבה 'אם' יש שאינם תלויין,
כשאשנן ברק חרבי ותאחז במשפט ידי וכו', כמו שפירשתי למעלה.

ע"כ ההוספה של הפסוקים שנכפלו

*

שביעי

(מד) ויבא משה וידבר את־כל־דברי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן. שבת של דיוזגי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה, העמיד לו משה מתורגמן ליהושע, שיהא דורש בחיין, כדי שלא יאמרו ישראל - בחיין רבך לא היה לך להרים ראש. ולמה קוראו כאן הושע, לומר שלא זחח דעתו עליו, שאף על פי שנתנה לו גדולה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו:

(מה) וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

(מו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תַּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

סִימּוֹ לַכֶּכֶס: צריך אדם שיהיו עיניו ולבו ואזניו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר (יחזקאל מ, ד) בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך וגו', הרי דברים קל וחומר, ומה תבנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים להבין, דברי תורה שהן כהריון התלויין בשערה על אחת כמה וכמה:

(מו) כִּי לֹא־דָבַר יָרָק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיִּיכֶם וּבִדְבַר הָזֶה תֵּאָרִיכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אֲנִי עֹבְרִים אֶת־הִירְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ

כי לא דבר רק הוא מכס. לא לחנם אתם יגיעים בה, כי הרבה שכר תלוי בה, כי הוא חייכם. דבר אחר אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין בו מתן שכר, תדע לך שכן אמרו (בראשית לו, כב) ואחות לוטן תמנע, (שם פס' יב) ותמנע היתה פלגש וגו' (לאליפ' בן עשו), לפי

שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה הלואי ואהיה פילגשו, וכל כך למה, להודיע שבחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאזים להדבק בזרעו:

מפטיר (מח) וַיִּדְבֹּר יִקְוֹק' אֶל-מֹשֶׁה בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:

וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח (בראשית ז, יג) בעצם היום הזה בא נח וגו' (אֶל הַתְּבֵרָה), במראית אורו של יום, לפי שהיו בני דורו אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו ליכנס בתיבה, ולא עוד אלא אנו נוטלין כשילין וקדרומות ומבקעין את התיבה. אמר הקדוש ברוך הוא הריני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בידו כח למחות יבא וימחה.

במצרים נאמר (שמות יב, נא) בעצם היום הזה הוציא ה', לפי שהיו מצרים אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בהם אין אנו מניחים אותם לצאת, ולא עוד אלא אנו נוטלים סייפות וכלי זיוין והורגין בהם. אמר הקדוש ברוך הוא הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה.

אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרם וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגזיז לנו את השליו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה אין אנו מניחין אותו. אמר הקדוש ברוך הוא הריני מכניסו בחצי היום וכו'.

(מט) עֲלֵה אֱלֹהֶיךָ הָעֶבְרִים הַזֶּה הֲרִנְבוּ אֲשֶׁר בְּאַרְץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָלְפָנִי
יִרְחוּ וְרֵאשׁוּ אֶת-אַרְץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָדָה:

(ג) וּמֵת בְּהָרָאֲשֶׁר אֶתָּה עָלֶיהָ שְׁמָהּ וְהָאֶסֶף אֶל־עַמִּיךָ בְּאֶשְׁר־מֵת אֶהְרֹן אַחִיךָ בְּהָר הַהוּא וַיֵּאסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ:

כאשר מת **אהרן** אחיך. באותה מיתה שראית וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר, וכן שני וכן שלישי, וראה בנו בכבודו. אמר לו משה - אהרן אחי עלה למטה, ועלה. פשוט ידיך, ופשוט. פשוט רגליך, ופשוט. עצום עיניך, ועצם. קמוץ פיך, וקמץ והלך לו. אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו:

(נא) **עַל אֲשֶׁר מָעַלְתָּם בִּי** גרמתם למעול בי **בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִן** מְרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְּבַרְצֵן **עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדְשִׁיתֶם אוֹתִי** בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם (במדבר כ, ח) ודברתם אל הסלע, והם הכוהו, והוצרכו להכותו פעמיים, ואילו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות, אם זכה אין לו מתן שכר ואם חטא אינו לוקה כך מקיים מצות בוראו, אנו לא כל שכן:

(נב) **כִּי מִנְּגִד מֵרְחוֹק תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ**, מִלֵּפָּנֶיךָ וּגּוֹ'. כִּי אִם לֹא תִרְאֶנָּה עֹכְשִׁיו לֹא תִרְאֶנָּה עוֹד בַּחֲיִיר וּשְׂמֶדָה לֹא תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וְשָׁמָּה לֹא תִבְנוּ. וַיֹּדַעְתִּי כִּי חֲבִיבָהּ הִיא לָךְ, עַל כֵּן אֲנִי אוֹמֵר לָךְ (לְעִיל פס' מט) עֲלֶה וּרְאֵה: פ

כל הזכויות שמורות. ©

את כללי העריכה ניתן לראות במבוא לגליון פרשת בראשית.

ניתן להשיג את הגליון (וכן גליונות קודמים) במאגר העלונים הממוחשב של 'דרשו', וכן ב'לדעת עלונים'

וכן ניתן להשיג במייל - 2711526@GMAIL.COM

הארות הערות ותיקוני טעויות יתקבלו בברכה 05276-00532